

všechno se neustále zlepšuje, případně že všechno je Bůh nebo že všechno je elektrina. Jeho chvíle přichází, když tam kréda mas začínají u konkrétního člověka selhávat. Zda se vtělení skutečně událo, to je historická otázka. Když se však obrátíme do historie, nebudeme pro něj požadovat takový druh a míru důkazů, jež bychom oprávněně požadovali pro cosi nekonečně nepravděpodobného. Budeme požadovat jen to, co je třeba požadovat po něčem, co (je-li přijato) osvětluje a řadí všechny ostatní jevy, vysvětluje jak náš smích, tak naši logiku, náš strach ze smrti i naše přesvědčení, že na smrti je také cosi dobrého, a naráz postihuje to, co nepostihne ani spousta rozmanitých, dílčích konceptů.

XV.

Zázraky starého stvoření

Syn nemůže sám od sebe činit nic než to, co vidí činit Otce.

Janovo evangelium 5,19

Otevřeme-li Grimmovy *Pohádky*, Ovidiovy *Proměny* nebo nějakou italskou epiku, ocitneme se ve světě zázraků natolik různorodých, že je stěží můžeme nějak utřídit. Zvířata se tu mění v lidi a lidé se mění ve zvířata nebo ve stromy, stromy mluví, lodě se stávají bohyněmi, kouzelný prsten kdekoli prostře stůl a pokryje ho báječnými pokrmy. Někteří lidé takové příběhy nemohou vystát, jiným se naopak zdají docela zábavné. Avšak sebemenší podezření, že by mohly být pravdivé, mění takové pobavení v děs. Kdyby se takové věci opravdu děly, domnívám se, že by to svědčilo o tom, že příroda je napadena, a to nepřátelskou mocí. Křesťanské zázraky svědčí o invazi do přírody, avšak o invazi Síly, která vůči ní není nepřátelská – v tom spočívá jejich obhajitelnost i jejich odlišnost od zmíněných zázraků mytologických. Jsou v souladu s tím, co lze očekávat, kdyby přírodu nenapadl jen nějaký bůh, ale přímo Bůh přírody, který do její pravomoci nespadá nikoli proto, že je v ní cizincem, nýbrž proto, že je jejím panovníkem. Prozrazují, že

ten, kdo přišel, není jen nějakým králem, ale Králem přírody i Králem naším.

Podle mého názoru právě toto řadí křesťanské zázraky do zvláštní skupiny oproti většině ostatních zázraků. Nemyslím si, že by bylo povinností křesťanského apologety (jak asi předpokládá mnoho skeptiků) vyvrátit všechny příběhy o zázracích, které nespádají do křesťanské tradice. Ani se nedomnívám, že by křesťan takovým zázrakům neměl věřit. Nic mě nenutí k tvrzení, že Bůh nikdy nekonal zázraky skrze pohany a pro pohany nebo že by nedovolil stvořeným nadpřirozeným bytostem, aby takové zázraky činily. Jestliže – jak líčí Tacitus, Suetonius a Dión Cassius – vyléčil Vespasianus dva případy, o nichž moderní lékaři tvrdí, že nemohly být vyléčeny jinak než zázrakem, nemám námitek. Trvám však na tom, že křesťanské zázraky mají mnohem větší vnitřní pravděpodobnost na základě svého organického propojení jednak mezi sebou navzájem a jednak s celou strukturou náboženství, jejímž jsou vyjádřením. Pokud by se dalo prokázat, že určitý římský císař – dejme tomu, že docela dobrý císař – byl jednou obdařen mocí vykonat zázrak, musíme se s takovou skutečností samozřejmě vyrovnat. Takový zázrak by však zůstal zcela ojedinělou a abnormální skutečností. Nic by z ní nevzešlo, nic by k ní nevedlo, nevytvořila by základ žádného učení, nic by nevysvětlila, s ničím by nebyla spojená. Takový zázrak je ještě koneckonců příkladem neobvykle příznivého nekřesťanského zázraku. Nemorální a někdy téměř idiotské zasahování bohů, jež jim pohanské příběhy připisují, dokonce i kdybychom mohli nalézt nějakou jeho stopu v dějinách, můžeme považovat za historické jedině pod podmínkou, že přijmeme celý jejich smyslu prostý vesmír. Tomu, co vyvolává jen nekonečné potíže a co nic neřeší, může rozumný člověk věřit jen pod silným nátlakem.

Někdy je důvěryhodnost zázraků v opačném poměru vůči důvěryhodnosti náboženství. Tak jsou například zázraky (v pozdějších dokumentech, jak se domnívám) připisovány Buddhovi. Co však může být absurdnějšího, než když se ten, který nás přišel učit, že příroda je preludem, z něhož musíme uniknout, zaměstnává prováděním zásahů na rovině přírody? – když ten, který nás přišel probudit ze zlého snu, k tomuto zlému snu ještě něco přidává? Čím větší respekt máme k jeho učení, tím méně můžeme přijímat jeho zázraky. V křesťanství je tomu naopak: Čím hlouběji chápeme, jaký je Bůh, o kterém se říká, že je přítomen, a kvůli jakému záměru se objevil, tím věrohodnější nám zázraky musejí připadat. Z tohoto důvodu jen zřídka nalezneme křesťana, který by zázraky odmítal, kromě těch, kteří opustili nějakou část křesťanského učení. Duše, jež si žádá křesťanství bez zázraků, je duší ve stadiu odpadnutí od křesťanství k pouhému „náboženství“.¹ Zázraky

¹ Zhodnocení zázraků Starého zákona přesahuje rámec této knihy. Vyžadovalo by obsáhlejší znalosti, kterých se mi nedostává. Můj dnešní názor (jedná se o předběžný názor, přístupný jakýmkoli opravám) by se dal vyjádřit zhruba takto: Po faktické stránce se jedná o dlouhou přípravu vrcholící v Božím vtělení. Po stránce literární se pravda objevuje nejprve v *mytické* formě a posléze se dlouhým procesem zhušťování a zaostřování stává vtělením ve smyslu historické události. Takový názor zahrnuje víru, že mýtus obecně není pouhým nepochopením historie (jak se domníval Euhémeros) ani dábelským preludem (jak tvrdili někteří Otcové) ani lhaním kněží (jak se domnívali filosofové osvícenství), ale že je ve svém vrcholu skutečným matným zábleskem božské pravdy, zachyceným lidskou představivostí. Stejně jako ostatní národy i Židé měli svou mytologii; jelikož však byli národem vyvoleným, i jejich mytologie byla vyvolená – mytologie zvolená Bohem tak, aby se stala nositelkou nejranějších svatých pravd, prvním krokem v procesu, který vrcholí Novým zákonem, kde se pravda stává zcela historickou. Zдали budeme moci někdy s jistotou prohlásit, kam v tomto procesu patří ten který konkrétní příběh Starého zákona, to je věc jiná. Paměti z Davidova dvora bych postavil na jeden konec škály – stěží jsou méně historické než *Markovo evangelium* nebo *Skutky apoštolů* – a *Jonáše* bych postavil

Ježíše Krista můžeme třídit dvěma způsoby. První systém zahrnuje následující skupiny: (1) zázraky plodnosti, (2) zázraky uzdravení, (3) zázraky zničení, (4) zázraky panství nad anorganickou přírodou, (5) zázraky obratu zpět, (6) zázraky zdokonalení a oslavení. Druhý systém jde napříč prvním a zahrnuje jen dvě kategorie. Jsou to: (1) zázraky starého stvoření a (2) zázraky nového stvoření.

Tvrdím, že všemi těmito zázraky koná vtělený Bůh náhle a v určitém místě něco, co koná nebo konat bude všeobecně. Každý zázrak pro nás píše malými písmeny cosi, co již Bůh napsal nebo napíše písmeny až příliš velikými, než abychom si jich vůbec všimli, písmeny sahajícími přes celé plátno přírody. Tento vzkaz poukazuje k nějaké určité Boží „operaci“ ve vesmíru, jak k aktuální, tak i k budoucí. Vztahují-li se k Božímu konání, které jsme již viděli ve velkém měřítku, jedná se o zázraky starého stvoření. Jsou-li zaměřeny k něčemu, co teprve přijde, jsou to zázraky nového stvoření. Žádný zázrak však není izolovanou anomálií; každý z nich nese podpis Boha, kterého známe skrze své svědomí a přírodu. Jejich autentičnost je potvrzována jejich *stylem*.

Než postoupíme dále, měl bych podotknout, že zde nebudu vznášet otázku (která již ostatně padla), zda Kristus

na druhý konec. Je třeba si povšimnout, že z tohoto pohledu: (a) Právě tak, jako je Bůh, když se stává člověkem, „zbaven“ své slávy, i pravda sestupující z „nebes“ mýtu na dějinnou „zemí“ podstupuje určité pokolení. Nový zákon tedy je, a má být, prozaičtější, v určitých ohledech dokonce méně „vznešený“ než Starý zákon. Stejným způsobem Starý zákon je, a být má, často chudší v imaginativním líčení krás, srovnáme-li ho s pohanskou mytologií; (b) Právě tak jako Bůh není o nic méně Bohem, stává-li se člověkem, zůstává i mýtus mýtem, stane-li se skutečností. Ježíšův příběh nás nemá oslovit jen z hlediska náboženského a historického, ale mocně působí i na naši fantazii. Je určen dítěti, básníkovi, divochovi v naší duši i našemu svědomí a intelektu. Jedním z jeho posláním je bořit zdi, které toto všechno vzájemně oddělují.

mohl činit všechny tyto věci proto, že byl Bohem, nebo také proto, že byl dokonalým člověkem. Můžeme se totiž domnívat, že kdyby člověk nikdy nepadl, mohli by podobné věci činit všichni lidé. Budiž přičteno ke cti křesťanství, že na tuto otázku můžeme odpovědět: „Na tom nezáleží.“ Ať byla moc člověka, který nepadl, jakákoli, je zjevné, že moc člověka spaseného bude téměř neomezená.² Kristus, znovu vystupující z místa svého velkého sestupu, s sebou bere vzhůru lidskou přirozenost. Kam jde on, tam jde i ona. Bude utvořena „jako on“.³ Nekoná-li Kristus své zázraky tak, jako je mohl konat před svým pádem *starý člověk*, pak je koná jako *nový člověk*, jako každý nový člověk poté, co byl spasen. Lidství, které mu spočívá na ramenou, s ním vyplouvá z chladných tmavých vod do zelené teplé vody, aby se s ním nakonec vynořilo na slunce a do vzduchu, kde se zaskví jasnými barvami.

Skutečný charakter zázraků lze rovněž vyjádřit takto: Ačkoli jsou zázraky odděleny od jiných činů, nejsou izolovány přinejmenším dvěma způsoby, které bychom zřejmě očekávali. Zaprvé nejsou izolovány od jiných Božích činů; odehrává se v nich v naší blízkosti, v malém a přehledně to, co Bůh obvykle činí tak velkolepě, že si toho člověk ani nevšimne. Rovněž nejsou izolovány od jiných lidských činů; předjímají síly, které lidé získají, když se stanou „syny Božími“ a přejdou do „svobody ve slávě“. Kristova osamocenost není osamoceností génia, ale průkopníka. On je prvním svého druhu; nebude však posledním.

Vraťme se ale k naší klasifikaci zázraků a přikročme k první skupině, k zázrakům *plodnosti*. Prvním z nich je přeměna vody ve víno na svatbě v Káni Galilejské. Tento

² Mt 17,20; 21,21; Mk 11,23; L 10,19; J 14,12; 1K 3,22; 2Tm 2,12.

³ F 3,21; 1J 3,1–2.

zázrak prozrazuje, že je přítomen Bůh veškerého vína. Víno je jedno z požehnání seslaných Jahvem; právě on je tou skutečností, která stojí u zrodu falešného Boha Bakcha. Každý rok, v souladu s řádem přírody, vytváří Bůh víno. Vytváří ho tím, že stvořil rostlinný organismus, jenž přeměňuje vodu, půdu a sluneční svit ve šťávu, která za příhodných podmínek zkvasí ve víno. Takto Bůh v určitém slova smyslu neustále přeměňuje vodu ve víno, protože víno, tak jako všechny nápoje, je vlastně upravenou vodou. Jednou jedinkrát Bůh, tentokrát vtělený, zkracuje tento koloběh a vytvoří víno v jediném okamžiku: Namísto měchů přikáže nanosit vodu do kamenných nádob na očišťování. Ty nádoby jen použije k tomu, co vlastně dělá stále. Zázrak spočívá jen ve zkrácení procesu, ale výsledek, k němuž vede, je událostí obvyklou.

Pokud se taková věc stane, víme, že to, co vešlo do přírody, není nějaký protipřírodní duch, nějaký Bůh libující si v tragédiích, slzách a postech pro ně samotné (jakkoli je může připustit či vyžadovat pro zvláštní záměry), ale že je to Bůh Izraele, který po staletí dával víno, aby jím potěšil lidská srdce.

Další zázraky, které spadají do této kategorie, jsou dvě zázračná nasycení. Zahrnují rozmnožení malého množství chleba a ryb ve spoustu chleba a spoustu ryb. Jednou pokoušel satan Ježíše na poušti, aby proměnil kámen v chleba. On však tento návrh odmítl: „Syn nemůže sám od sebe činit nic než to, co vidí činit Otce.“ Snad nebude opovážlivé domnívat se, že se přímá proměna z kamene na chleba prostě Synovi nezdála být zcela v souladu se zděděným stylem. Proměnit kousek chleba v koše plné chlebů, to je něco docela jiného. Každý rok proměňuje Bůh malé zrno obilí v mnoho zrn: Semeno je zaseto; následuje zvýšení počtu. Podle módy, která panuje, pak člověk říká: „To jsou

přírodní zákony,“ nebo: „To je Ceres, to je Adonis, to je Král obilného zrna.“ Ale zákony přírody jsou jen schémata; nic z nich nevzejde, dokud nemohou, lze-li to tak říci, převzít vesmír jako prosperující podnik. Pokud jde o Adonise, žádný člověk nám nemůže říci, kde zemřel nebo kdy znovu povstane. Zde, v nasycení pěti tisíců, nevědomky uctívali pravého Obilného krále, který jednou zemřel a jednou vstal, a to v Jeruzalémě za dnů Pontia Piláta.

Téhož dne také rozmnožil ryby. Pohleďte do všech zálivů a téměř do všech řek; hemžící se a množící se živočišstvo dosvědčuje, že on stále pracuje, „zaplňuje moře nesčetným potěrem“. Naši předkové měli boha nazývaného Genius; boha živočišné a lidské plodnosti, patrona gynekologie, embryologie a manželského lože, které má po něm v angličtině dokonce svůj název (genial bed). Ale i Genius je jen další maskou pro Boha Izraele, protože on to byl, kdo na samém začátku přikázal všem druhům: „Plodte a množte se a naplňte Zemi.“ A v ten den, kdy sytí tisíce, činí vtělený Bůh totéž: Činí to blízko nás a v malém, přímo pod lidskýma rukama, pod upracovanými rukama; koná to, co koná stále v mořích, jezerech, rybnících i malých potocích.

Ocitáme se nyní před zázrakem, který je z určitých důvodů nejméně přijatelný pro moderní mysl. Dovedu pochopit, že někdo odmítne uvěřit v jakýkoli zázrak. Co však přiměje některé lidi, že uvěří ve všechny ostatní zázraky, ale tlustou čarou z nich vyškrtnou „narození z Panny“? Je to snad proto, že přes veškerou svou slovní podporu zákonům přírody je přírodní proces plození tím jediným, v který doopravdy věří? Nebo snad proto, že v tomto zázraku spatřují hanobení pohlavního styku (ačkoli by zrovna tak mohli v zázraku nasycení tisíců spatřovat hanobení pekařů) a že je pohlavní styk jednou ze stále ještě uctívaných věcí v této době, která již neuctívá skoro nic?

Ve skutečnosti není tento zázrak o nic více ani o nic méně překvapující než zázraky ostatní.

Snad nejlepší by bylo, kdybych nyní vyšel z poznámky, kterou jsem četl v jedné z nejstarších „protináboženských“ prací. Poznámka zněla v tom smyslu, že křesťané věří v Boha, který se „dopustil cizoložství s ženou židovského tesaře“. Autor se pravděpodobně jen mírně „odvázal“; stěží si doopravdy myslel, že by Bůh na sebe vzal v příběhu křesťanství podobu muže a vyspal se se smrtelnou ženou, jako to učinil Zeus s Alkménou. Musel-li bych autorovi odpovédět, řekl bych, že pokud vykládá zázrak početí jako Boží cizoložství, bude nucen podobné cizoložství nalézat i v početí každého dítěte – a vlastně i každého zvířete. Je mi líto, že se uchyluji k výrazům, které asi raní zbožné duše, ale nevím, jak jinak bych své stanovisko mohl vyjádřit.

Při normálním aktu plození nemá otec žádnou tvořivou funkci. Jedna mikroskopická buňka z jeho těla a jedna z těla ženy se zde setkávají. S tím přichází i barva jeho vlasů, převislý spodní ret jeho babičky, zkrátka tělesná schránka člověka s veškerou složitostí svých kostí, šlach, nervů, jater a srdce včetně forem těch předlidských organismů, kterých bude embryo nabývat v děloze. Za každou spermií stojí celá historie vesmíru, v ní uzamčena spočívá nikoli zanedbatelná část budoucnosti světa. Tíha či dráha této minulosti je zároveň hybností celé vzájemně propojené události, které říkáme příroda v daném okamžiku. Víme již, že „zákony přírody“ nemohou tuto hybnost vyvolat. Pokud věříme, že Bůh stvořil přírodu, tato hybnost pochází od něj. Lidský otec je pouze nástrojem, nositelem – často neochotným nositelem – vždy tím posledním v této dlouhé řadě nositelů, řadě, která se táhne zpět až za jeho předky do předlidských a předorganických hlubin času, zpět až ke stvoření hmoty samé. Tato linie spočívá v Božích rukou. Je

to nástroj, kterým Bůh stvořil člověka. On je realitou spočívající za Geniem a Venuší; žádná žena bez něj nikdy nepočala dítě, žádná klisna bez něj nikdy nepočala hříbě. Avšak jednou, za zcela zvláštním účelem, tuto dlouhou řadu, jež je jeho nástrojem, nepoužil. Jednou jedinkrát se svým životodárným prstem dotkl ženy, aniž by prošel věky vzájemně propojených a na sebe navazujících událostí. Jednou jedinkrát ze své ruky stáhl velikou rukavici přírody. Jeho nahý prst se jí dotkl. Byl pro to samozřejmě zvláštní důvod. Tehdy nestvořil jen běžného člověka, nýbrž člověka, který měl být jím; stvořil člověka nanovo. V tomto božském i lidském okamžiku započal nové stvoření všech věcí. Celý unavený a zaprášený vesmír se zachvěl při této pronikavé injekci čistého života – čerstvého, nekontaminovaného, nevyčerpaného spleitou historií přírody.

Nemůžeme se zde zabývat náboženským významem zázraků. Zabýváme se jimi jednoduše jakožto zázraky, nic více. Co se týče stvoření Kristovy lidské přirozenosti (velký zázrak, kterým do ní vstupuje jeho božská přirozenost, je záležitost jiná), je zázračné početí dalším svědectvím o tom, že Pán přírody je zde. Koná v tomto okamžiku, v malém a blízko nás to, co koná v jiném měřítku v každé ženě, která počne. Tentokrát to učiní, aniž by použil linii lidských předků; ale dokonce i tehdy, když ji používá, není o nic méně tím, kdo dává život.⁴ Lože je neplodné tam, kde veliký třetí účastník, Genius, není přítomen.

Zázraky *uzdravení*, ke kterým se nyní dostáváme, se mezitím ocitly ve zvláštním postavení. Lidé jsou ochotni připustit, že se mnohé z nich staly, přiklání se však k pochybám ohledně jejich zázračnosti. Symptomy mnoha nemocí mohou být projevem hysterie a tu lze často léčit „sugescí“.

⁴ Srov. Mt 23,9.

Bezpochyby je možné argumentovat tak, že sugesce je duchovní síla, a tedy (chcete-li) i nadpřirozená síla, a že tedy všechny případy „uzdravování vírou“ jsou zázraky. V naší terminologii by mohly být zázračné jen v tomtéž smyslu, jako je zázračný každý krok lidského rozumu; my však nyní pátráme po zázracích jiného druhu. Domnívám se, že by nebylo rozumné žádat po někom, kdo ještě nepřijal křesťanství v jeho úplnosti, aby uznal, že všechna uzdravení zmiňovaná v evangeliích byla zázračná – tj. že přesahovala možnosti lidské sugesce. Je na lékařích, aby v jednotlivých případech rozhodli – ovšem za předpokladu, že líčení jsou natolik podrobná, aby umožnila alespoň pravděpodobnou diagnózu. Máme před sebou další příklad toho, o čem jsme mluvili již v osmé kapitole: Víra v zázraky nezávisí na neznalosti přírodních zákonů. Naopak – při úplné neznalosti těchto zákonů ztrácí pojem zázrak jakýkoli smysl.

Aniž bychom museli detailně zkoumat, která uzdravení musejí být považována za zázračná (nehledě na jejich přijatelnost vzhledem ke křesťanské víře), můžeme naznačit, jaký typ zázraku vlastně ztělesňují. Jeho povaha může být snadno skryta díky poněkud magické moci, kterou mnozí lidé přičítají běžnému a medicinskému uzdravování. V určitém smyslu však žádný lékař nikdy nic nevyléčil. Sami lékaři budou první, kdo s tímto názorem vyjádří svůj souhlas. Kouzlo nespočívá v lékařství, nýbrž v pacientově těle – ve *vis medicatrix naturae*⁵ –, v regenerační či sebeopravné energii přírody. Léčebná kúra ve skutečnosti napodobuje přírodní funkce nebo jen odstraňuje to, co jim brání. Z pohodlnosti říkáme, že ránu léčí lékař či mast, ale v určitém smyslu se každá rána léčí sama; na mrtvole se žádná rána nezahojí. Tataž mystická síla, které říkáme gravitace, když

⁵ Léčivé moci přírody – pozn. překl.

vede po svých drahách planety, a biochemie, když uzdravuje živé tělo, je bezprostřední příčinou každé obnovy. A tato energie vychází vposledku z Boha. Všechny, kdo jsou léčeni, léčí on, a to nikoli pouze v tom smyslu, že jeho prozřetelností je nemocnému poskytnuta lékařská péče a zdravé prostředí, ale také v tom smyslu, že přímo jeho vlastní tkáně jsou opravovány sestupující energií, která proudí z něho a zásobí celý přírodní systém. Tuto energii náhle on, který se setkal s lidmi, zviditelnil při uzdravování nemocných v Palestině. Proces, který obecně přičítáme přírodním zákonům, Apollónovi nebo Esculapovi, náhle odhalil sám sebe. Síla, která vždy stojí za každým uzdravením, se vložila do jeho úst a do jeho rukou. Odtud pak pochopitelně pramení zdánlivá náhodnost zázraků tohoto typu. Je marné stěžovat si, že on uzdravuje ty, se kterými se náhodou setká, a nikoli ty, se kterými se neseťká. Být člověkem totiž znamená být na jednom místě, a nikoli zároveň na jiném. Svět, který by ho nepoznal jako všudypřítomného, byl zachráněn tím, že se on učinil *lokálním*.

Kristův ojedinělý zázrak destrukce, tj. zahubení fíkovníku, může někomu působit potíže, ale jeho význam považují za dosti zjevný. Tento zázrak je hraným podobenstvím, symbolem Božího soudu nad vším, co je „neplodné“, a zvláště, o čemž nelze pochybovat, nad oficiálním židovským náboženstvím oné doby. To je jeho morální význam. Také tento zázrak činí v malém a blízko nás to, co Bůh neustále koná v celé přírodě. V předešlé kapitole jsme viděli, jak Bůh vyrazil satanovi zbraň z rukou a stal se od okamžiku pádu dokonce i Bohem lidské smrti. Daleko více a snad od samého počátku stvoření je však Bůh Bohem smrti všech organismů. V obou případech, i když poněkud odlišným způsobem, je Bohem smrti, neboť je Bohem života. Bohem lidské smrti je proto, že skrze ni přichází nový, vyšší život;

Bohem organické smrti je proto, že smrt je nedílně spjata se způsobem, jakým se organický život šíří v čase a obnovuje se. Les starý tisíc let je v kolektivním smyslu stále živý právě proto, že některé stromy umírají a jiné rostou. Lidská tvář Boha, na níž se zračilo odmítnutí vůči onomu fíkovníku, učinila jedinkrát a náhle to, co jeho nevtělené konání způsobuje všem stromům. Žádný strom onoho roku v Palestině ani žádný jiný strom v kterékoli době neodumřel, aniž by s nimi Bůh něco učinil – či lépe řečeno – aniž by Bůh cosi činit přestal.

Všechny zázraky, o nichž jsme doposud mluvili, jsou zázraky starého stvoření. V každém z nich vidíme Bohočlověka, jak nám zprostředkuje to, co Bůh přírody již vykonal ve větším měřítku. V další skupině zázraků, v zázracích vlády nad anorganickou přírodou, nalezneme některé zázraky starého i nového stvoření. Když Kristus utiší bouři, dělá to, co Bůh již předtím udělal mnohokrát. Bůh učinil přírodu takovou, že jsou v ní bouře i bezvětrí; v tomto smyslu to byl Bůh, kdo všechny bouře nakonec utišil (kromě těch, které zuří právě v tomto okamžiku). Není právě filosofické, pokud jsme již jednou přijali Velký zázrak, odmítat utišení bouře. Skutečně není obtížné přizpůsobit povětrnostní podmínky zbytku světa tomuto jedinému zázračnému utišení. Já osobně mohu utišit bouři ve svém pokoji tak, že zavřu okno. Příroda s tím musí naložit tak, jak nejlépe dovede. A můžeme si být jisti, že jí to nečiní vůbec žádná potíže. Celý její systém je dalek toho, aby byl vyveden z rovnováhy (což si o vlivu zázraků myslí někteří nervózní lidé); novou situaci stráví tak snadno, jako slon stráví kapku vody. Jak už jsem se zmínil, příroda je vynikající hostitelka.

Kráčí-li však Kristus po hladině, jedná se o zázrak nového stvoření. Bůh neučinil starou přírodu, to jest svět před vtělením, takovou, aby v ní mohla voda nést lidské tělo.

Tento zázrak je předzvěstí přírody, která je dosud v budoucnosti. Nové stvoření se prolamuje do našeho světa. Na chvíli to vypadá, jako by se chtělo začít mezi námi šířit; na chvíli dva lidé žijí v novém světě. Svätý Petr také kráčí po vodě – jeden, dva kroky –, pak ho víra opouští a on se topí. Je zpátky ve staré přírodě. Ten chvilkový záblesk, to byla sněhová vločka zázraku. Sněhové vločky ohlašují, že jsme se přehoupli do nového roku. Přichází léto. Je to však ještě daleko, i když sníh, který nám nový rok zvěstuje, bude padat jen malou chvíli.

Všechny zázraky *zvratu událostí* patří do nového stvoření. Zázrakem *zvratu* je to, když jsou vzkříšeni mrtví. Stará příroda takový proces vůbec nezná; znamená to pozpátku přehrát film, který jsme vždy viděli promítat jen směrem dopředu. Jeden či dva takové zázraky v evangeliích jsou květinami předjaří – říkáme jim jarní květiny, protože jaro zvěstují, i když v době, kdy kvetou, je ještě zima. A zázraky zdokonalení a oslavení, což jest zázrak proměnění, zmrtvýchvstání a nanebevstoupení, řadím do oblasti nového stvoření s ještě větší naléhavostí. Ony jsou pravým jarem, nebo dokonce létem nového roku světa. Zatímco pro něj už je tu květen nebo červen, jeho následovníci na zemi žijí ještě v mrazech a východních větrech staré přírody. Jaro se probouzí pomalu.

Žádný ze zázraků nového stvoření nelze promýšlet odděleně od zmrtvýchvstání a nanebevstoupení a tím se budeme zabývat v následující kapitole.